

A
HERMAN
OTTÓ
MÚZEUM
ÉVKÖNYVE

LVIII–LIX. (2019–2020)

ANNALES
MUSEI
DE HERMAN
OTTÓ
NOMINATI
2019–2020

ANNALES MUSEI DE HERMAN OTTÓ NOMINATI

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM
ÉVKÖNYVE
LVIII–LIX.

MISKOLC
2020

Jahrbuch des Herman Ottó Museums, Miskolc (Ungarn)
Yearbook of the Herman Ottó Museum, Miskolc (Hungary)
Les Annales du Musée Herman Ottó, Miskolc (Hongrie)

Főszerkesztő:
SZOLYÁK PÉTER

Szerkesztette:
TÓTH ARNOLD

A szerkesztésben közreműködött:
BÉKÉSI GÁBOR–JAKAB MÁTYÁS ANDRÁS

Technikai szerkesztő:
TÍMÁR TAMÁS

ISSN 0544–4225

Borítóterv:
FEKETE RÓBERT, SZOLYÁK PÉTER

Lektorálta:
Dobrik István, P. Fischl Klára, Gödölle Mátyás, Gyulai Éva, Kuklay Antal, Kulcsár Gabriella,
Kunt Gergely, Raczky Pál, Tabajdi Gábor, Tringli István

Angol fordítás:
Dúró Tímea, Medve Csaba, Módis Péter, Tóth Arnold és a szerzők

Borítóképek (balról jobbra):

1. Ernst Gräser: Lottchen am Klavier. Kovács Sarolta zongoraművésznő portréja, 1910.
(Jeszenszky Géza tulajdona)
Ernst Gräser: Lottchen am Klavier. Portrait of Sarolta Kovács, pianist, 1910. (Property of Géza Jeszenszky)
2. A Numizmatikai Társulat által Leszih Andornak adományozott névre szóló emlékérem, 1961.
(Herman Ottó Múzeum, HOM HTD 84.48.56.)
*Commemorative medal awarded to Andor Leszih by the Society for Numismatics, 1961.
(Herman Ottó Museum, HOM HTD 84.48.56.)*
3. Egy parasztcsalád lakodalma: Haraszti István és M. Béres Mária házassági képe, Bódvavendégi, 1937. Veres József felvétele (Herman Ottó Múzeum, HOM Gynsz. 15/2012)
A Wedding of a Peasant Family: Marriage photo of István Haraszti and Mária M. Béres, Bódvavendégi, 1937. Photo by József Veres (Herman Ottó Museum, HOM Gynsz. 15/2012)

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiuma támogatta.

Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja a miskolci Herman Ottó Múzeum
Felelős kiadó: Dr. Szolyák Péter PhD, múzeumigazgató
A kötet megjelenését gondozta: TT Play Kft., Tímár Tamás, Debrecen

Nyomda és kötészet: Kapitális Nyomdaipari Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József ügyvezető igazgató

TARTALOM

<i>Előszó</i>	9
JAKAB Mátyás András–SIMON László <i>Leszih Andor emlékezete</i>	11
RÉGÉSZET	
CSENGERI Piroska–P. FISCHL Klára–HAJDÚ Melinda– LÁTOS Tamás–PUSZTAI Tamás–TÓTH Krisztián <i>Mezőkeresztes–Lapos-halom újkőkori településének roncsolásmentes kutatása</i>	19
P. FISCHL Klára–KOÓS Judit–MENGYÁN Ákos–SOMOGYI Krisztina <i>Vatta–Testhalom – Részekből egész</i>	41
B. HELLEBRANDT Magdolna <i>A Gáva-kultúra föld- és vízivára Prügy–Tökföldön</i>	65
SZÖRÉNYI Gábor András–PUSZTAI Tamás et al. <i>Hét metszet a Hernád folyó völgyéből.</i> <i>Az M30-as Miskolc–Kassa autópálya építését megelőző régészeti feladatellátás és kutatás</i>	103
CSENGERI Piroska–KERTÉSZ Gabriella Nikoletta <i>A Herman Ottó Múzeum régészeti kutatásai 2015–2016-ban</i>	149
TÖRTÉNETTUDOMÁNY	
TIHÁNYIOVÁ, Monika <i>A gombaszögi pálos kolostor</i>	191
GYULAI Éva <i>Pulszky Terézia és Malwida von Meysenbug rajzai az angliai emigrációban</i> <i>(Ventnor és környéke, Wight sziget, 1855–1856)</i>	205
FÁBIÁN Máté <i>A vármegye vezére. Borbély–Maczky Emil főispáni szerepfelfogásának alakulása</i> <i>a két világháború között</i>	243
KIS József <i>A Virág-ügy. Konceptió eljárás a miskolci jobboldali szociáldemokraták ellen</i>	253

GÁL Máté	
„Lobkovitz László megyei főelőadó úr ellen panasszal fordulok Elnök úrhoz.”	
<i>Zavarok az Állami Egyháziügyi Hivatal vidéki működésében</i>	269
SURÁNYI Béla	
<i>Fejezetek a hazai állattenyésztés-politika történetéből (1867–1989)</i>	281
NÉPRAJZ	
BODNÁR Mónika	
<i>Üvegnegatívok Bódvavendégiből 3. Egy parasztcsalád lakodalma</i>	305
MŰVÉSZETTÖRTÉNET	
HAJDÚ Ildikó–KÁKÓCZKI András	
<i>Művészet, önkéntesség, múzeum.</i>	
<i>Fejezetek a képzőművészethez kapcsolódó civil szervezetek miskolci történetéből</i>	323
HAJDÚ Ildikó	
<i>Matyó asszony Miskolcon. Sóváry János szobrának története</i>	341
PIRINT Andrea	
<i>Arckép és önarckép. Dr. Nagy Róbert orvos-műgyűjtő portréja</i>	355
VÁMOSI Katalin	
<i>A tiszaiújvárosi Patrona Hungariae Római Katolikus Templom építéstörténete</i>	371
KÖZLEMÉNYEK	
SZAKÁLL Sándor	
<i>Aragonit utáni opál átalakok a tarcali dácsit köfajtából</i>	389
HAZAG Ádám	
<i>Vésett pengéjű kardok a Herman Ottó Múzeum történeti fegyvergyűjteményében</i>	393
HIDEG Ágnes	
<i>Kovács Sarolta zongoraművésznő (1891–1979).</i>	
<i>Adatok Miskolczy-Simon Jánosné / Thurzó Nagy Lászlóné életútjához</i>	409
KURUCZ Ádám	
„Messze vagyok tőled rózsám, Aradon.”	
<i>Radeczky Lajos szakaszvezető katonakönyve</i>	419
PRÓKAI Margit	
<i>Mérföldkövek Miskolc közkönyvtárainak 140 éves történetében</i>	445
VIGA Gyula	
<i>Szabadfalvi József és a kézművesség kutatása</i>	453
Szerzői útmutató	461

TABLE OF CONTENTS

<i>Preface</i>	9
JAKAB, Mátyás András–SIMON, László <i>In memory of Andor Leszih</i>	11
ARCHAEOLOGY	
CSENGERI, Piroska–P. FISCHL, Klára–HAJDÚ, Melinda– LÁTOS, Tamás–PUSZTAI, Tamás–TÓTH, Krisztián <i>Non-destructive research of the Neolithic settlement at Mezőkeresztes–Lapos-halom</i>	19
P. FISCHL, Klára–KOÓS, Judit–MENGYÁN, Ákos–SOMOGYI, Krisztina <i>Vatta–Téshalom – Assembling the whole from its parts</i>	41
B. HELLEBRANDT, Magdolna <i>Hillfort and water fortress of the Gáva-culture at Prügy–Tökföld</i>	65
SZÖRÉNYI, Gábor András–PUSZTAI, Tamás et al. <i>Seven sections from the Hernád Valley. The archaeological research project prior to the construction of the M30 motorway between Miskolc–Kassa</i>	103
CSENGERI, Piroska–KERTÉSZ, Gabriella Nikoletta <i>Archaeological research at the Herman Ottó Museum in 2015–2016</i>	149
HISTORY	
TIHÁNYIOVÁ, Monika <i>The Pauline Monastery of Gombaszög</i>	191
GYULAI, Éva <i>The drawings of Terézia Pulszky and Malwida von Meysenbug made in emigration to England (Ventnor and surroundings, Isle of Wight, 1855–1856)</i>	205
FÁBIÁN, Máté <i>The leader of the county. The development of Emil Borbély-Maczky's conception of the role of count between the two World Wars</i>	243
KIS, József <i>The Virág-affair. Conceptual trial against the right-wing social democrats in Miskolc</i>	253

GÁL, Máté	
<i>"I complain to Mr. President against the county's Chief Executive László Lobkovitz."</i>	
<i>Disruptions in the regional operation of the State Ecclesiastical Office.....</i>	269
SURÁNYI, Béla	
<i>Chapters from the history of Hungarian animal husbandry policy (1867–1989)</i>	281

ETHNOGRAPHY

BODNÁR, Mónika	
<i>Glass negatives from Bódvavendégi, Part 3. A wedding of a peasant family.....</i>	305

ART HISTORY

HAJDÚ, Ildikó–KÁKÓCZKI, András	
<i>Art, volunteering, museum. Chapters from the history of non-governmental organizations</i>	
<i>related to the fine arts in Miskolc</i>	323
HAJDÚ, Ildikó	
<i>"Matyó" mother in Miskolc. The story of the sculpture by János Sóváry</i>	341
PIRINT, Andrea	
<i>Portrait and self-portrait. Portrait of doctor-art collector dr. Róbert Nagy</i>	355
VÁMOSI, Katalin	
<i>The history of the construction of the Roman Catholic Church Patrona Hungariae in Tiszaújváros</i>	371

PROCEEDINGS

SZAKÁLL, Sándor	
<i>Opal pseudomorphs after Aragonite from the Tarcal Dacite quarry.....</i>	389
HAZAG, Ádám	
<i>Swords with engraved blades in the historical weapon collection of the Herman Ottó Museum.....</i>	393
HIDEG, Ágnes	
<i>Sarolta Kovács, pianist (1891–1979).</i>	
<i>Information on the life of the spouse of János Miskolczy-Simon / László Thurzó Nagy.....</i>	409
KURUCZ, Ádám	
<i>"I am far from you my rose, in Arad." Manuscript military book of Lajos Radecky</i>	419
PRÓKAI, Margit	
<i>Milestones in the history of public libraries of Miskolc</i>	445
VIGA, Gyula	
<i>József Szabadfalvi and the research of handicrafts</i>	453
<i>Author's guide.....</i>	461

A TISZAÚJVÁROSI PATRONA HUNGARIAE RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE

Vámosi Katalin

Herman Ottó Múzeum, Miskolc

Absztrakt: A rendszerváltást követően, az 1990-es évektől nyílt lehetőség templomok építésére, amit ki is használtak az ország több városában, községében, falujában, hiszen az ezt megelőző négy évtizedben erre hivatalos engedélyt nem kaphattak. Tiszaújvárosban szintén ekkor kezdődtek el a templomépítések a római- és a görögkatolikus, valamint a református felekezetek kezdeményezésére. Közülük a római katolikus templom építéstörténetét dolgozom fel részletesen tanulmányomban, amely a város első templomaként készült el a három közül. 1993. szeptember 9-én szentelte fel dr. Seregély István egri érsek a Magyarok Nagyasszonya tiszteletére.

Kulcsszavak: római katolikus templom, bazilikális elrendezés, Patrona Hungariae, ólomkeretes színes üveglablakok, banderole

BEVEZETÉS

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Tiszaszederkény¹ falu határában templom és temető nélkül, mint egy lakótelep, panellakásokból épült fel a közel tizen-nyolcezer lakosú új város 1962-ben, a szocialista iparosítás időszakában. Gyors ütemben emelkedtek egymás után a lakóépületek, aminek eredményeként 1966-ban már 1464 lakás állt készen a Dunántúlról és a környező megyékből ide települők, a gyárakban dolgozók számára, ami tovább bővült általános iskolákkal, középiskolával és művelődési központtal. Ugyan-ebben az évben nyerte el a település a városi rangot. Elnevezése Tiszaszederkény-Újvárosról Leninvárosra változott 1970. április 22-én, Lenin születésének 100. évfordulóján, majd 1991-ben, a rendszerváltást követően kapta a Tiszaújváros nevet.

Az iparosítás első szakaszában, 1959-ben nyitotta meg kapuit a település határában a Tiszapalkonyai Erőmű, majd ezt követően a Tiszai Vegyi Kombinátnál ipartelepén (festék-, műtrágya-, polietilén- és olefingyárában) is elkezdődött a termelés. A hetvenes

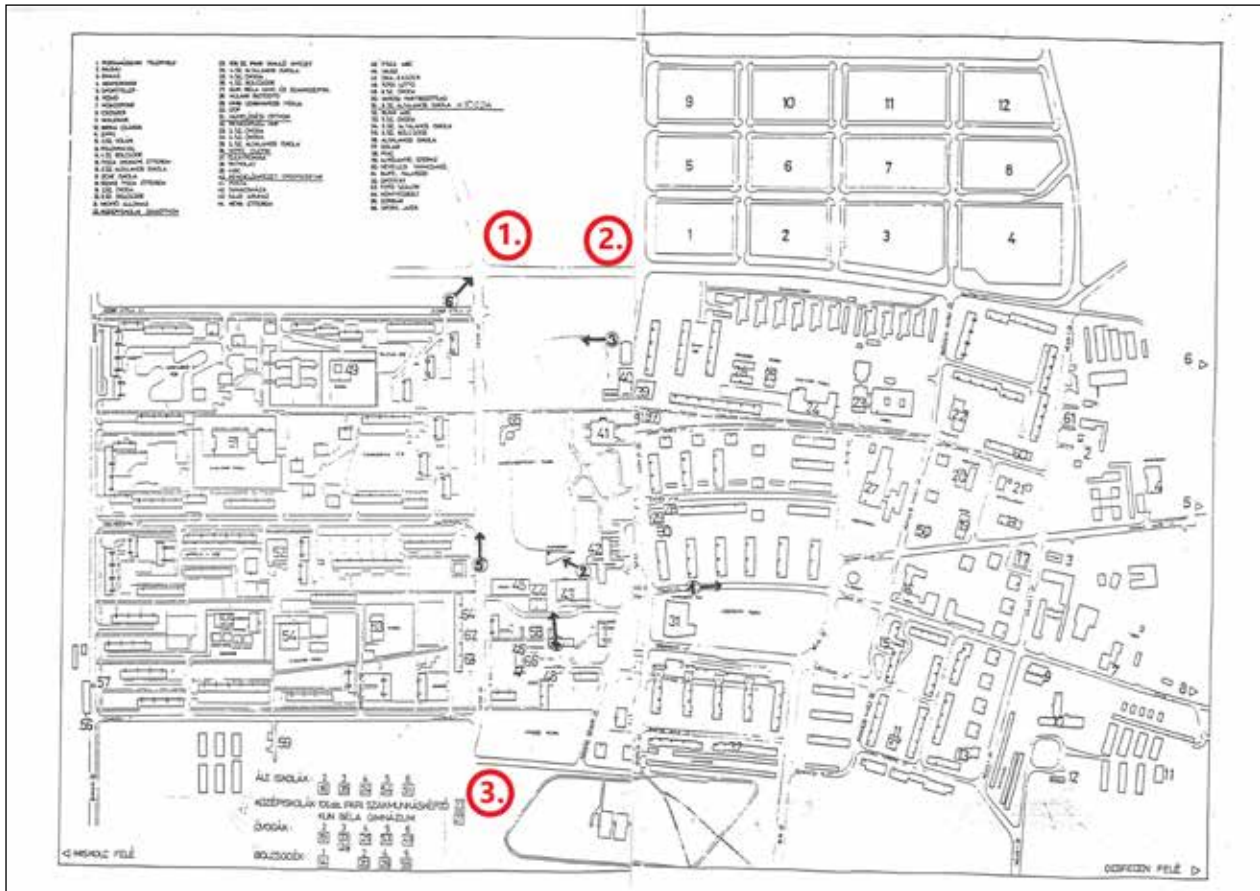
években a város intézményeivel és szolgáltatásaival a környező falvak központjává vált, aminek következtében egy évtizeddel később Mezőcsátról a járási székhely központja is átkerült a városba (KASZA 1998, 428; HAJDÚ 1999, 15–21; 2002, 201–210; BARTÓK 2000).

A városrendezési tervek a település határának északkeleti részén – Sajóörös felé – jelölték ki a város terjeszkedésének, bővítésének irányát, a jövőbeli építési területeket, azt a növekedési szakasz utáni szuburbanizációs fázist, amikor a város lakói és a különböző gazdasági tevékenységek – pl. kereskedelmi funkciók – a város peremére költöznek. Az önkormányzat 1991-ben ezen a városszélen parcellázott ki ingyenesen 6700 négyzetméter telket templomépítésre a római katolikus egyház számára, amihez 400 négyzetmétert a tiszaszederkényi termelőszövetkezet biztosított (FEKETE 1992, 5, HAJDÚ 2004a, 174, 176).² Egy évvel korábban hozott döntést a képviselőtestület az építési telkek átadásáról a kérelmező római katolikus és a református egyházaknak. A református gyülekezet nem messze a római katolikus templomtól kapott földterületet templomépítésre.

A Nógrádi és Lévay út kereszteződésébe tervezett református templom építési engedélyeit a város már 1990-ben megadta, viszont az építkezés csak két

¹ A falut „Villa Scederkyn” néven először egy 1268. évi oklevél említi, később a 14. századi pápai tizedlajstromok „Zederkun”, „Zedurkench” elnevezéssel rögzítik. A 15. században Zederken formában írták nevét (CSÍKVÁRI 1939, 161).

² Timkó István: *Tájékoztató*, 1992. július 15.

1. kép. A római és görögkatolikus, illetve református templomok helyei a tiszaujvárosi helyszínrajzon.

(1: Római katolikus templom; 2: Református templom; 3: Görögkatolikus templom)

Fig. 1.: The position of the churches on the topographical map of Tiszaujváros.

(1: Roman Catholic Church; 2: Calvinist Protestant Church; 3: Greek Catholic Church)

évvél később kezdődött el Varga István lelkész szervezési munkájának köszönhetően, Hoór Kálmán egri építész tervei alapján (HAJDÚ 2004a, 175). A tervező figyelembe vette a magyar református templomok építészeti hagyományait és alkalmazott építőanyagait, az északkeleti tájegységek haranglábas megoldásait és az erdélyi faépítészeti hagyományokat. Emellett fő szempont volt a puritán homlokzatképzés és a református vallásgyakorlat jellegzetességeinek érzékeltetése az épületkomplexum külső és belső megjelenésén. A templom, a mellette épült közösségi ház és a lelkészlakás körülkerítése védelmi jelleggel ruházta fel az épületegyüttest, erődtemplom benyomását sugallva. Az Isten háza elé tervezett ácsolt, faszindelyes harangláb földszintje egyben a kb. 500 férőhelyes csarnoktemplom előtere is, amin keresztül a hívő ember megérkezik a szakrális térbe.

Környékbeli mesterembereket kértek fel a belső iparos munkák elvégzésére. Az asztalosmunkákat Torkos

Zoltán nyékládházi mesterre, a márvány úrasztala elkészítését pedig Vass Imre József tizzaszederkényi kőfaragóra bízta. A 600 kg-os harangot Gombos Lajos harangöntő mester öntötte 1994-ben Örbottyánban. Felirata: „Isten dicsőségére öntette a tiszaujvárosi Önkormányzat a tiszaujvárosi református egyháznak.”

A város önkormányzata és nagyvállalatai – TVK Rt., MOL Rt., TIFO, TE Rt., AKZO-TVK Rt. –, valamint a holland és német református egyházak jelentős összeggel támogatták a templomépítést. Szép adományok érkeztek a hazai református gyülekezetektől, a Tiszáninneri Református Egyházkerulettől és a helyi református hívektől.³ A templom felszentelésére 1994. október 16-án került sor (VÁRADY 2006, 550; HAJDÚ 2004a, 243–244; 2004b, 126–127, 334–338).

A római katolikus templom és plébánia szintén a település északkeleti végére került, a Szent István és Lévay út kereszteződésébe, ahol később egy teljesen

3 Az építkezés összes költsége 20 millió forint volt.

új városrész épült ki körülötte Tiszaújtelep néven. A felépült kertvárosi rész meghatározó, monumentális szakrális épülete a Patrona Hungariae, Magyarok Nagyasszonya templom, amihez a várost átszelő Szent István út vezet. Az út elején, a buszpályaudvar mellett a római katolikus templom felszentelésének évében, 1993-ban a görögkatolikus egyház is kapott tervezett temploma számára helyet.

A hajdúdorogi püspök már 1991. november 15-én megalapította a Tiszaújvárosi Görögkatolikus Egyházközséget, amelynek első lelkészét, Vatamány Sándort 1992. szeptember 1-től nevezte ki és bízta meg az egyházközség megszervezésével, illetve a templom építésével. 1992 őszén kezdődtek el a tárgyalások a templom helyének kiválasztásáról és kijelöléséről az egyház képviselői, a templomépítő bizottság és a város önkormányzata között. A három felajánlott telekből a Szent István és Bartók Béla út kereszteződésének délkeleti sarkán lévő 2500 négyzetméter parkos terület mellett döntöttek az egyháziak, amit az önkormányzat 1993. március 25-i ülésén hivatalosan is rendelkezésükre bocsátott.

A templomot Nagy József András miskolci építész tervezte bizánci stílusban csegelyes kupolával, egyenlőszárú háromszög alaprajzzal. A püspök által jóváhagyott végleges tervek 1993 augusztusában készültek el és a következő év májusában már az építkezés is elkezdődött, amit több millió forinttal támogatott a görögkatolikus egyházmegye, a tiszaiújvárosi önkormányzat, a Kirche in Not svájci segélyszervezete és más német segélyszervezetek, illetve a német egyház, továbbá hozzájárultak a költségekhez magánszemélyek, cégek és kisebb vállalkozások.⁴

Dr. Keresztes Szilárd püspök 1995. szeptember 1-től Vatamány Sándor helyére Kicsák György szervező lelkészt nevezte ki Tiszaiújvárosba, aki nemcsak befejezte a 331 négyzetméteres templom építését – felszentelésére 1996. augusztus 11-én került sor –, hanem tizenöt éves szolgálati ideje alatt felépítette 1998-ra a közösségi házat, a parókiát és a harangfalat is, majd elkészítette az ikonosztázt, a szekkkókat, illetve megtörtént a telek rendezése, valamint 1999-ben a kerítés és díszter megépítése. Ugyanebben az évben kezdődött el a templombelső kifestése al secco technikával. Először a kupola Pantokrátor-képét festette meg Maklár Zsolt ikonfestő, majd 2000-ben a szentély mennyezetét, egy évvel később a hajót, végül 2002-ben fejezte be a templom belső terének festését.⁵ Év

végére elkészült a könnyező pócsi Istenszülő kegykép másolata és a Romzsa Teodor vértanú püspököt ábrázoló kép, glória nélkül, Teodor felirattal a püspök úr engedélye szerint.

Az ikonosztáz készítésére pályázatot írtak ki, amelyre több pályamű érkezett. Az egyházközség közülük Egri Erzsébet grafikus tervét fogadta el, aki az ikonokat várvölgyi műtermében festette meg, míg a szerkezetet és a faragványokat a kárpátaljai görögkatolikus líceum tanárai faragták. A 2006 nyarán felépített ácsolatra folyamatosan kerültek fel az elkészült ikonok. A szentélyt a hajótól elválasztó díszes képfalat 2008. augusztus 6-án az új megyéspüspök, Kocsis Fülöp szentelte fel püspöki Szent Liturgia keretében. Négy évvel korábban helyezték el a harangfalba a harangokat, a Tiszaiújvárosi Polgármesteri Hivatal adományából öntött nagyharangot Szent Konstantin tiszteletére, a másik kis harang a hívek adományából készült és Szent György tiszteletére szentelték fel (VATAMÁNY 1994, 4).⁶

A RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE

Mivel a rendszerváltás előtt a városban nem voltak templomok, ezért a város lakói a környező falvakba, a reformátusok az óvárosba, Tizzaszederkénybe, a római és görögkatolikusok Sajószögedre jártak szentmisére. A kilencvenes évek előtt már megfogalmazódott a római katolikus templom építésének gondolata, első kezdeményezője a saószögedi plébános-esperes, Hidegkúti Sándor lett, akinek munkáját 1990-ben Timkó István plébános folytatta Kelemen István káplán segítségével. Feladataik közé tartozott – a szervezési munkákon túl – az építkezés költségeinek előteremtése, amit többféle forrásból sikerült összegyűjteniük. Adakoztak a hívek, az egyházmegye, a városi üzemek, az önkormányzat, Ludwigshafen – Tiszaiújváros németországi testvérvárosa –, a külföldi segélyszervezetek, a svájciak, amerikaiak, valamint a német püspökségek közül a mainzi, a stuttgarti, a rottenburgi, a speyeri és a würzburgi.

Az alapkövetélt⁷ követő hetedik hónapban, 1992 májusában az adományok összegéből finanszírozhatóvá

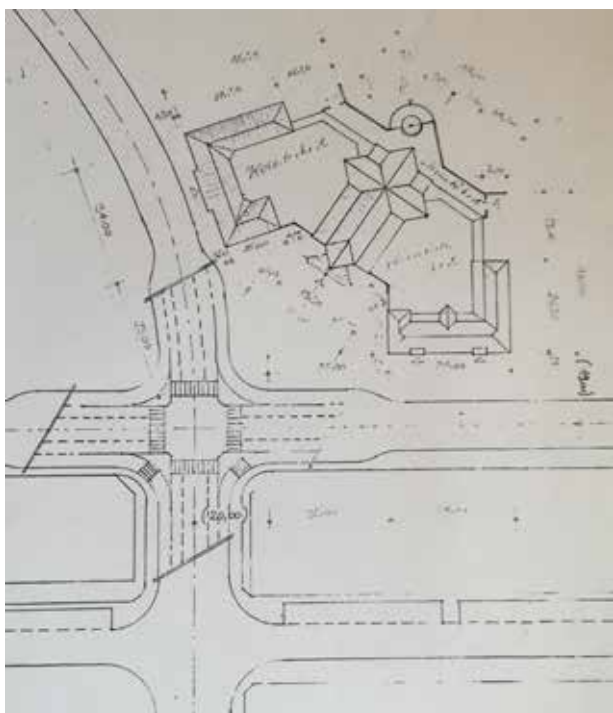
4 A templom építése 33,5 millió forintba került.

5 A templomfestés összesen 16 millió forintba került.

6 Kicsák György: *A Tiszaiújvárosi Görögkatolikus Egyházközség História Domusa*, 2000.

7 1991. október 13-án tették le az alapkövet és helyezték el az alapítólevelet, amit dr. Seregély István egri érsek mise keretében áldott meg (TAMÁS 1991, 7).

vált a templom alapozása – a rossz talajminőség miatt cölöpökre és gerendarácsra helyezték az alapot –, valamint az altemplom vasbetonszerkezete. Felhúzták a falakat, elkészültek az ólomkeretes színes üveglakok és egy harang is.⁸ A templomot dr. Seregély István egri érsek szentelte fel 1993. szeptember 19-én⁹ Magyarok Nagyasszonya tiszteletére, a titulusa, Patrona Hungariae ünnepét október 8-án tartják. A templom felszentelését követően, az anyagi források hiánya miatt elmaradt az eredeti tervben szereplő rendház¹⁰ felépítése és a tervezett plébániai¹¹ bővítés kivitelezése.

2. kép. A tiszaújvárosi római katolikus templom, rendház és plébániaépület helyszínrajza. (M 1:1000)

Fig. 2.: Plan of the church, convent and parish building in Tiszaújváros. (Scale 1:1000)

3. kép. A tiszaújvárosi római katolikus templom, rendház és plébániaépület makettje. (Fotó: Vámosi Katalin)

Fig. 3. Model of the church, convent and parish building in Tiszaújváros. (Photo by Katalin Vámosi, retouch by Viktória Mészáros)

4. kép. Magyarok Nagyasszonya Római Katolikus Templom és Plébánia, Tiszaújváros. Építésszek: Rátkai Attila és Rátkainé Kiss Róza. (Fotó: Vámosi Katalin)

Fig. 4. Roman Catholic church and parish building of Our Lady of Hungary in Tiszaújváros. Architects: Attila Rátkai and Rózsa Kiss Rátkainé. (Photo by Katalin Vámosi)

Az egyházi épületkomplexum tervének elkészítésére Timkó István plébános¹² – érseki jóváhagyással – a város szülöttét, Rátkainé Kiss Rózát kérte fel, aki férjével, Rátkai Attilával közösen tervezte meg az épületegyüttest. Előzetes tervpályázati kiírás nélkül és az öttagú szakmai zsűri felkérésének mellőzésével adott megbízást az érsekség és a szerveződő egyházközség az építész házaspárnak és fogadta el tervüket. Az építésszek tervezőmunkái között említhető többek között a borsodi falucska, Komjáti lebontásra ítélt templomának új templomterve 1994-ből, és a későbbi, 2007-ben

8 Krónika (Tiszaújvárosi Hetilap) 1992. 10/49. 5.

9 Krónika (Tiszaújvárosi Hetilap) 1993. 11/38. 2.; 1993-ban, a felszentelés évében összesen 87 millió forintot költöttek templomépítésre (Hajdú 2004a, 241–243).

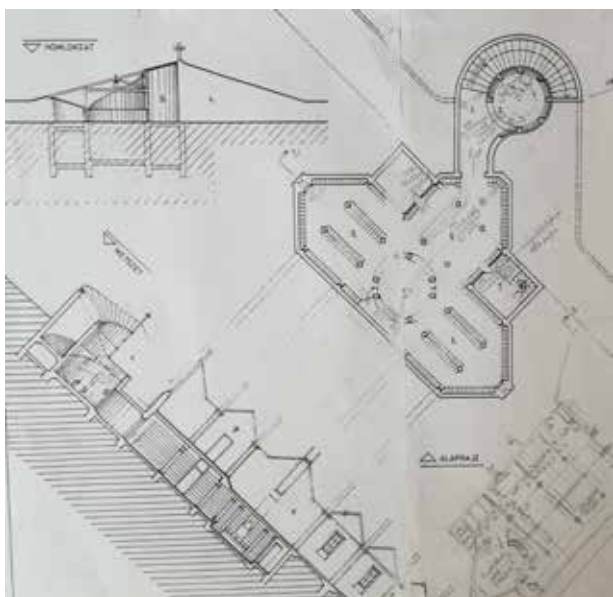
10 A tervezés és később a templom építése során sem született döntés arról, hogy milyen női vagy férfi rendet hívjanak meg a 10 főszerevezett rendházba. *Új Misszió* 1993. 5/11. 9.

11 A plébániát 2000. október 23-án szentelte fel dr. Seregély István egri érsek.

12 Tiszaújváros Képviselő-testülete 1994. március 15-én Timkó István római katolikus plébánosnak adományozta az „Életmű Pro Urbe” kitüntetést az egyházközség megalapításáért, a római katolikus templom felépítése érdekében végzett munkájáért és a nemzetközi kapcsolatok kiépítéséért (Hajdú 2004b, 322–323).

tervezett kazincbarcikai Szent Család görögkatolikus templom. A következő években további felkéréseket is kaptak külön-külön Seregély István érsektől, aki Rátkai Attilára a mezőkövesdi Jézus Szíve templom (2001), feleségére pedig a csincsei Mária Szepőlótelén Szíve templom tervezését bízta (2003). Készítettek ezen kívül még plébániai, egyházi kollégiumi és oktatási épületterveket is.¹³

Egyházi részről csupán a hagyományos anyagok, szerkezetek és alaprajz előnyben részesítését kérték a tervező építész házaspártól (VASKÓ 1991, 6–7). Így született meg a vakolt téglafelület, a nyitott fedélszék, a fa nyílászárók és a palafedés, valamint a háromhajós, kereszttházas bazilikális elrendezés, a latinkereszt alaprajz 684 m² területen, amely kb. 1000 hívő befogadására alkalmas, mintegy 350 ülőhellyel. A templombelső hossza 36 m, szélessége a főhajónál 9 m, belmagassága 16 m, a torony 27 m magas lett. Az altemplom temetőként funkcionál 1760 urnás és 400 koporsós temetkezési hellyel, melyeket betonból építettek meg és márvány előlappal láttak el. Belső tere gombafödémek kör keresztmetszetű oszlopokkal lett kialakítva.¹⁴

5. kép. A tiszaiúvárosi római katolikus templom altemplomának alaprajza. (M 1:200)

Fig. 5. Floor plan of the undercroft of the Roman Catholic church in Tiszaiúváros. (Scale 1: 200)

13 Új Ember 1994. 50/40. 6.; Krónika (Tiszaiúvárosi Hetilap) 1993. 11/38. 2.

14 Vasbeton szerkezetének kialakítását a cölöpalapozáshoz hasonlóan az Alterra cég végezte, míg a felépítményi rész kivitelezési munkálatait a HÁÉV Rt. látta el. Az egyházközszéget képviselve Pozsa Sándor műszaki ellenőrként működött közre az építkezés folyamán (Timkó István: *Tájékoztató*, 1992.

6. kép. A tiszaiúvárosi római katolikus templom altemploma. (Fotó: Vámosi Katalin, retusálta: Mészáros Viktória)

Fig. 6. The undercroft of the Roman Catholic church in Tiszaiúváros. (Photo by Katalin Vámosi, retouch by Viktória Mészáros)

A középkori stílusok, a román és a gótika stílusjegyeit redukált formában, egyedi ötletekkel kombinálta a Rátkai építész házaspár az erőteljes, magas falak, a délnyugati homlokzat főbejáratának stilizált

7. kép. A tiszaiúvárosi római katolikus templom délnyugati homlokzata a főbejáráttal. (Fotó: Vámosi Katalin)

Fig. 7. The southwest facade of the Roman Catholic church in Tiszaiúváros with the main entrance. (Photo by Katalin Vámosi)

július 15). Kelenföldön, a Szent Gellért templomban hasonló altemplom épült 1992-ben.

8. kép. A tiszaujvárosi római katolikus templom északnyugati homlokzata. (Fotó: Vámosi Katalin)
Fig. 8. The northwest facade of the Roman Catholic church in Tiszaújváros. (Photo by Katalin Vámosi)

9. kép. A tiszaujvárosi római katolikus templom délkeleti homlokzata az altemplom bejáratával. (Fotó: Vámosi Katalin)
*Fig. 9. The south-eastern facade of the Roman Catholic church in Tiszaújváros with the entrance to the undercroft.
(Photo by Katalin Vámosi)*

kapubéllete, a téglatagozatú orommező, a csúcsíves díszítésű falszakaszok és a keskeny, színes üveglablakok kialakításában, valamint a hagyományos alaprajzi elrendezésben, létrehozva így egy modern eklektikus-ságot. A modern építészet hatását tükrözi a negyvenöt fokban levágott kereszthajó és a szentély záródása, illetve az ezeken futó hasítékok, valamint a homlokzati kiképzés és a belső teret megvilágító ablakok megnövelt száma.

A historizáló templomot egyszerű, mértéktartó homlokzati díszek, a közepén végigfutó vertikális, frízszerű, keskeny téglá- illetve ablakcsíkok és a részletek kidolgozottsága jellemzi. Az egyedi kiképzésű téglasáv – ami legfelül ablakban végződik – szalagszerűen fut végig a torony két oldalának közepén. Megismétlődik a motívum a szentély és a keresztházak háromszögzáródásán, de itt már a homlokzat teljes magasságában színes, keskeny üveglablakok vertikális sávja látható, ami főként a szentélyben zavaró és diszsonáns hatást eredményez, mivel az ellenfény elvonja a hívek figyelmét a liturgia szent cselekményéről és bántja a hajóban ülők szemét. A templomépítészetben az évszázadok során az eszme, a liturgia és a térforma szinkronitása elengedhetetlen volt, hiszen enélkül csupán üres, tartalom nélküli formalitás alakulhatott ki. Korábban az épület maga a világegyetem modelljét tükrözte, ahol mindennek megvolt a pontos helye és szimbolikus jelentősége. A félkör alakú vagy a sokszög páratlan oldalával záródó apszis példának okáért az apszisban lévőkre és az ott zajló eseményekre irányította a tekintetet és a figyelmet. A gótikus templomépítészetben is mérvadó elvként jelentkezett ez, hiszen a szentélyben elhelyezett szárnyasoltár elzárta a tekintet elől az apsziszáródást és lerekesztette az ellenfény útját, bár a gótikus térélmény kialakításában nagy szerepe volt a festett üveglablakoknak és az áttört struktúrájukon beáradó, az egész templombelsőt elárasztó, a természetfeletti érzetét keltő fénynek.

A tiszaiúvárosi templom számára Bráda Tibor festőművész, üveglak-tervező 1994-ben tervezte a három színes üveglakot,¹⁵ amelyeknek színvilága

a világos színektől a sötétebb árnyalatokig terjedve az égtájak színeit követi, szimbolizálja a nap járását. A szentély és keresztház két üveglakla színeffektusával a négyzet¹⁶ közepén egy fénykeresztet rajzol ki.

A kereszthajó délkeleti üveglakla a felkelő nap világos, üde színeit idézi a háttér zöld alapszínének különböző árnyalataival: a barnászölddel és a kékeszölddel, illetve a sárgával, valamint az alakok körvonalát sziluetszerűen övező kék sávval. Alulról fölfelé „olvassa” először Szent Erzsébet¹⁷ fiatal női alakját látjuk, kezében attribútumával, a rózsával, fején koronával. Fejedelmi öltözetének domináló színe a palást nápolyi sárgája, amellyel kiegyensúlyozott egységet képez a zöldesbarna árnyalatú föld, valamint az öv és cipő bíbor színe. Az alakok lehatárolását, de összekötését is szolgálja a középkorra emlékeztető mondatzalag, amelyre a szentek nevei kerültek. Szent László a hagyományoknak megfelelően páncélban, köpenyben, koronával, harci eszközökkel, alabárral és pajzzsal ábrázolódik. Legfelül Szent Margit bíbor- és ibolyaszínű palástban, feje körül világoskék glóriával, bal kezében kis kézi feszülettel, jobbában liliumot tartva jelenik meg. A szemet fölfelé vezető banderole, mondatzalag jobbán az Isten Báránya ábrázolás és az ismétlődő rózsamotívum köti össze a szenteket és biztosítja a kompozíció folyamatszerűségét.

A szentély színes üveglakla¹⁸ a templom védőszentjét, Szűz Máriát, a Magyarok Nagyasszonyát karján a kisdeddal ábrázolja, miközben Szent István király felajánlja neki a koronát és az országot, ahogy ezt a szalag szövege is tanúsítja: „Ég királynője, az országot a néppel a te oltalmadra bízom, lelkemet a te kezébe ajánlom.” A legfelső négyzetben Isten keze nyúl ki a felhőkből, amely felhők Mária lába alatt is megjelennek, mintegy választóvonalként ég és föld között. A képsor központi alakja a Szent Szűz, amint azt mérete is jelzi a másik két alakhoz viszonyítva. A telített bíbor, a nápolyi sárga, az ibolya világosabb és sötétebb

formájúak, méretük: 1200x100 cm. A szentély ablakai 12 képmezőből, a keresztház mindkét ablaka 13 képkockából áll. Az ablakok asztalosmunkáit Torkos Zoltán nyékládházi mester készítette.

15 Bráda Tibor (szül. Karcag, 1941. szeptember 18.) festőművész oeuvre-jében jelentős helyet foglalnak el az üveglakok és terveik. A művész hatvanál több üvegkompozíciója valósult meg hazai és külföldi szakrális terekben, közösségi és magánépületekben. A tiszaiúvárosi templom üveglakain kívül a teljesség igénye nélkül említhetők Hejőkeresztúr, Mezőcsát, Törökbálint, Nyergesújfalu, Győrszabadhegy, Dunakeszi, Sárospatak római katolikus templomainak és kápolnáinak üveglakjai (*Új Misszió* 1994. 6/7. 15.; BRÁDA 2014, 4, 68–71). A tiszaiúvárosi színes üveglakok keskeny, hosszúkás

16 A kereszt- és hosszház metszéspontjának tere – ami a középkorban a kórus számára kialakított rész volt – itt, a tiszaiúvárosi templomban már elvesztette eredeti funkcióját és újabb tartalmat nem kapott.

17 Sárospatakon, a bazilika oratóriumának színes üveglakán (m: 7,5 m és sz: 2,4 m) az ikonográfiában nem szereplő Szent Erzsébet-tüzlegendát jelenítette meg Bráda Tibor 2014-ben (BRÁDA 2014, 34).

18 Ezen az üveglakon nem található banderolek a szentek neveivel.

10. kép. A tiszaujvárosi római katolikus templom délkeleti színes üveglaka, 1994.
(1300x100 cm, fotó: Vámosi Katalin, retusálta: Mészáros Viktória)

Fig. 10. Southeast stained-glass window of the Roman Catholic church in Tiszaujváros, 1994. (1300x100 cm, photo by Katalin Vámosi, retouch by Viktória Mészáros)

11. kép. Szent Erzsébet. (Fotó: Vámosi Katalin, retusálta: Mészáros Viktória)

Fig. 11. St. Elisabeth of Hungary. (Photo by Katalin Vámosi, retouch by Viktória Mészáros)

12. kép. Szent László. (Fotó: Vámosi Katalin, retusálta: Mészáros Viktória)
Fig. 12. St. Ladislaus of Hungary. (Photo by Katalin Vámosi, retouch by Viktória Mészáros)

13. kép. Szent Margit. (Fotó: Vámosi Katalin, retusálta: Mészáros Viktória)
Fig. 13. St. Margaret of Hungary. (Photo by Katalin Vámosi, retouch by Viktória Mészáros)

árnyalatainak összecsengése harmonikus színvilágot teremt kiegészülve az angyal és István király öltözetének zöldessárga árnyalataival és Mária szinte légies kékesfehér kontúrájával, glóriájával.

A keresztház északnyugati ólomkeretes ablaküvegének coelin- és kobaltkék háttére az alkonyat nyugodt, csendes világát idézi az épület falai közé. Szent Imre páncélban, fején hercegi koronával áll előttünk, baljával a szüzességre utaló liliumot, jobb kezével kardját fogja. Ruházatának nápolyi sárgája, zöldje, ibolyaszíne melegséggel fonja körül egész alakját, hasonlóképpen anyja, Boldog Gizella figurájához, aki attribútumaként templommodellt tart kezében. Szent István királyunk szálfegyenes termetét aranszínű palást burkolja, fején korona, kezeit kardján pihenteti. Az összekötő motívumok itt is megtalálhatók a mondatszalagok mellett, mint a másik két üveglablakon, csak ezen a helyen az unikornis és a lilium kapott helyet.

Mindhárom ablak színei dekoratív egységbe fonják a motívumokat, ugyanakkor a fény hatására erősödő vagy halványodó színek ragyogása újfajta életre kelti az alakokat. Speciális francia üvegfajtát alkalmazott ablakain Bráda Tibor, a saint just antik üveget, ami kézi fúvással készült és a középkori üveget utánozza. Hagyományos ikonográfiai ábrázolások, természetelvű látványelemek és piktúra, szépen ívelő formák, dinamikus, dekoratív színek jellemzik a tiszaujvárosi üveglablakokat, bár a templom méreteihez, belmagasságához viszonyítva aránytalanul és értelmezhetetlenül keskeny a formájuk.

A hosszház fő- és mellékhajóit elválasztó csúcsíves díszítésű falszakaszokat téglaburkolatú vasbetonoszlopok tartják. A csúcsíves téglaburkolat-díszítés megismétlődik a keresztházban és a szentély oldalain a téglapilléreket összekötve. A főhajón és a szentélyen átívelő téglaburkolatú vasbeton boltívek a középkori román boltíveket imitálják és ritmizálják a teret formailag és színbelileg is. A fehér színű vakolt falfelületek és a nyers téglaszínek váltakozásai, illetve a keresztházak és az oltár mögötti ablakokat keretező vonalas stukkódíszítések összecsengenek, harmonikus egységet alkotnak. Zavartalanul illeszkednek ehhez színükben, anyagukban és formájukban a fapadok, az egyedi tervezésű vörösfenyő nyílászáró szerkezetek, a nyitott fedélszék ácsszerkezete és a fehér márvány padlóburkolat. A négyzeti lefedés fenyőszaruzatát négy festett acélgerenda támasztja alá statikai okok miatt. A főhajó és a mellékhajók oldalfalainak ablakain beáradó fény bevilágítja a belső teret, kvázi megidézi a gótikus katedrálisok misztikus, transzcendens atmoszféráját.

A padok, hasonlóan a három manuálos, negyvenegy regiszteres orgonához,¹⁹ Németországból érkeztek ajándékba. A harangok Gombos Lajos őrbottyáni harangöntő mester műhelyében készültek. Dr. Seregély István egri érsek szentelte föl mindhárom harangot: a Szent István elnevezésű nagyharangot – aminek oldalán „Tiszaujváros önkormányzatának ajándéka” szöveg olvasható –, a Mindszenty József, Magyarország egykori érseke, hercegprímása emlékére tituláltat, valamint a legkisebb, Szűz Mária tiszteletére szentelt harangot (HAJDÚ 2004b, 331).²⁰ Hegedűs István gyöngyösi fafaragó készítette 1998-ban a szembemiséző oltárt, az ambótot, a keresztelőmedencét és a stációképeket, majd 2005-re elkészült az Isteni Irgalmasság oltára is.

A templom előtti dísztéren állították fel Józsa Lajos szobrászművész két köztéri alkotását, a Szentháromság és a Magyarok Nagyasszonya szobrokat,²¹ amelyek művészi kvalitásuk és esztétikai értékük alapján nem sorolhatók a jelentősebb egyházi megrendelések és remekművek közé, amint erre egyes korokban adódtak művészettörténeti példák. Varga Bertalan plébános – aki 1997-től 2014-ig szolgált a plébánián – rendelte meg az alkotótól a szobrokat. A szobrászművész több alkotása is megtalálható a fentebb említetteken kívül Tiszaujvárosban, többek közt Lorántffy Zsuzsanna ülő, illetve Szent István és a törölköző nő egész alakos szobra, a Hősi emlékmű Vásárhelyi Pál domborművével és a köztársasági címerrel, valamint dr. Márkus Gábor egész alakos emlékszobra.²²

19 1996-ban fejezték be az orgona összeszerelését és beépítését a kórusra.

20 *Észak-Magyarország* 1994. 50/124. VIII.; *Krónika* 1994. 12/9. sz. 5.; *Krónika* 1994. 12/21. sz. 5.; *Népszava* 1994. 122/42. 3.; *Új Misszió* 1994. 6/7. 15.

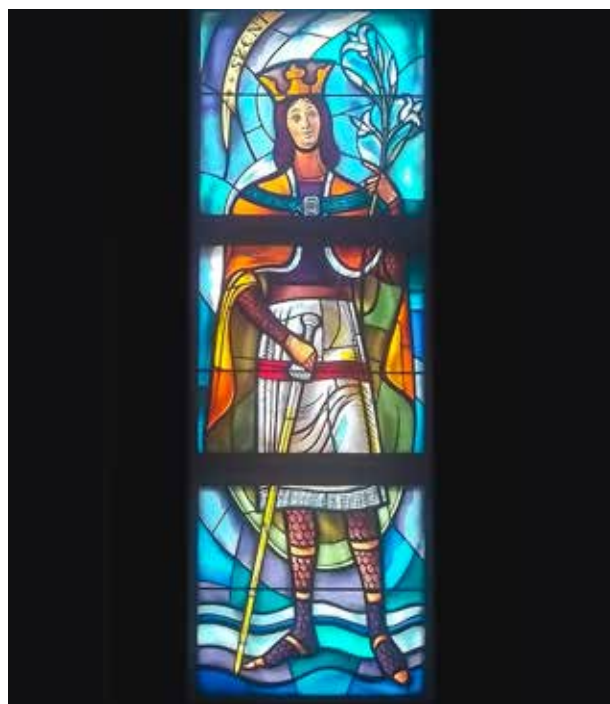
21 Szentháromság, 2002, bronz, M: 230 cm, Tiszaujváros; Mária, Magyarok Nagyasszonya, 2012, bronz, M: 180 cm, Tiszaujváros.

22 Lorántffy Zsuzsanna, 1999, bronz, M: 220 cm, Tiszaujváros-Tizzaszederkény; Szent István, 2000, bronz, M: 220 cm, Tiszaujvárosi Szent István Millenniumi Emlékhely; Törölköző, 2000, bronz, M: 120 cm, Tiszaujváros; Vásárhelyi Pál-dombormű, 2001, bronz, M: 80 cm és a Köztársasági címer, 2001, bronz, M: 80 cm, Tiszaujváros-Tizzaszederkény; Dr. Márkus Gábor emlékszobor a talapat Triatlon-domborműveivel, 2015, bronz, M: 180 cm, Tiszaujváros (SZEGEDI 2000, 69; TOMORSZKY 2003, 39, 44; JÓZSA 2005, 5, 29, 60–61, 119–120; HAJDÚ 2005, 53–59, 336–337; 2006a, 87–90, 348–350; WÉHNER 2010, 138–139).

18. kép. A tiszaujvárosi római katolikus templom északnyugati színes üveglaka, 1994. (1300x100 cm, fotó: Vámosi Katalin, retusálta: Mészáros Viktória)

Fig. 18. Northwest stained-glass window of the Roman Catholic church in Tiszaujváros, 1994. (1300x100 cm, photo by Katalin Vámosi, retouch by Viktória Mészáros)

19. kép. Szent Imre.

(Fotó: Vámosi Katalin, retusálta: Mészáros Viktória)

Fig. 19. St. Emeric of Hungary.

(Photo by Katalin Vámosi, retouch by Viktória Mészáros)

20. kép. Szent István.

(Fotó: Vámosi Katalin, retusálta: Mészáros Viktória)

Fig. 20. St. Stephen of Hungary.

(Photo by Katalin Vámosi, retouch by Viktória Mészáros)

21. kép. Boldog Gizella.

(Fotó: Vámosi Katalin, retusálta: Mészáros Viktória)

Fig. 21. Blessed Gisela of Hungary.

(Photo by Katalin Vámosi, retouch by Viktória Mészáros)

22. kép. A tiszaujvárosi római katolikus templom hajója és szentélye. (Fotó: Vámosi Katalin)
Fig. 22. The nave and sanctuary of the Roman Catholic church in Tiszaujváros. (Photo by Katalin Vámosi)

23. kép. A tiszaujvárosi római katolikus templom hajójának és keresztházának fedélszéke. (Fotó: Vámosi Katalin)
Fig. 23. The nave and the roof construction of the transept of the Roman Catholic church in Tiszaujváros. (Photo by Katalin Vámosi)

24. kép. A tiszaujvárosi római katolikus templom délkeleti mellékhajója. (Fotó: Vámosi Katalin)
Fig. 24. South-eastern aisle of the Roman Catholic church in Tiszaujváros. (Photo by Katalin Vámosi)

25. kép. A tiszaujvárosi római katolikus templom főhajója az orgonakarzattal. (Fotó: Vámosi Katalin)
Fig. 25. The main nave of the Roman Catholic church in Tiszaujváros with the organ balcony. (Photo by Katalin Vámosi)

26. kép. Józsa Lajos: Szentháromság, 2002, bronz.
(Fotó: Vámosi Katalin)

Fig. 26. Lajos Józsa: *The statue of the Holy Trinity*, 2002, bronze.
(Photo by Katalin Vámosi)

27. kép. Józsa Lajos: Magyarok Nagyasszonya, 2012, bronz.
(Fotó: Vámosi Katalin)

Fig. 27. Lajos Józsa: *Patroness of Hungary*, 2012, bronze. (Photo by Katalin Vámosi)

2002-ben került a Budakesziben élő és alkotó Józsa Lajos szobrászművész Szentháromságot ábrázoló bronz szoborkompozíciója a templom elé, amely a talapzaton lévő földgömbön áll. A földgömbön az „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta” (Jn 3,16) újszövetségi idézet fut körbe. A szoborcsoport leghátsó, impozáns alakja a kitárt karokkal, feje körül glóriával álló Mennyei Atya, ölelő karjai a corpust, a feszületen függő Krisztust tartják, akinek feje fölött a Szentlélek galamb formában repdes.²³ 2002. április 1-jén, húsvét hétfőjén szentelte fel dr. Seregély István egri érsek az alkotást, ami Józsa Lajos első egyházi témájú és megrendelésű munkája, életművén belül a jelesebb alkotások sorát gazdagítja (HAJDÚ 2006b, 178).²⁴

23 A talapzaton feltüntették a szobor létrejöttét támogatók neveit is. „Adományozók: Tiszaújvárosi Polgármesteri Hivatal, Tiszaújvárosiak Jövőjéért Alapítvány, Tisza Távhő Kft., Remény Gyógyszertár, Tiszaújvárosi INVESZT Rt., Tiszaújvárosi Református Egyház, Tiszaújvárosi Római Katolikus Egyház, Koscsó Lajos, Bráz György, Farkas Zoltán, Tóth Zoltán.”

24 A köztársasági elnök Józsa Lajost a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszttel tüntette ki 2002. augusztus 20-án,

Tíz évvel később készítette el a művész a Magyarok Nagyasszonya szobrot. A köztéri alkotáson királynőként, fején koronával, jobb kezében jogarral ábrázolta a Madonnát, baljában a kisedet Jézust tartva, akinek bal kezébe került a harmadik uralkodói jelvény, az országalma. Az életnagyságú bronzszobor egy kb. 220–250 cm magas mészkőtalapzaton áll, amelynek hátsó oldalára az adományozók névsorát²⁵ írták föl. A templom névadójának egész alakos szobrát 2012. április 15-én szentelte fel dr. Ternyák Csaba egri érsek (TOKAJI 2012, 80).

majd egy évvel később, 2003. május 17-én a Máltai P.C.O. Rend Lovagjává ütötték Pannonhalmán, szintén művészetének elismeréseként.

25 „Adományozók: Kéki Zoltán és családja, Szabolcsi János és családja, Bartók Emma, id. Berindza István és családja, Bogdán László és neje, özv. Erdélyi Ernőné, Dr. Fehér József és neje, Hajdú család, Kocsis Lászlóné és családja, Koscsó Lajos és családja, Kispál és Tógyer család, Lukács Endre, Makó Antal és neje, Medve Gábor, Rapcsák Attila és családja, Simon Gyula és neje, Szrogh család, Tiszaújvárosi Önkormányzat, tiszaújvárosi római katolikus hívek, Tógyer Lajos és családja, Varga Bertalan esperes, plébános.”

28. kép. Józsa Lajos: Magyarok Nagyasszonya bronzszobor a talapzat nélkül, 2012. (Fotó: Vámosi Katalin)

Fig. 28. Lajos Józsa: Bronze statue of Patroness of Hungary without the pedestal, 2012. (Photo by Katalin Vámosi)

A Szent István és Lévay út kereszteződésében álló, magasba törő templom, kiemelkedve környezetéből, magára vonja a tekintetet, figyelemfelkeltően fordul a város felé, a tetőn bronz keresztjeivel jelezve kilétét. Főbejárata a lakótelep felé néz, kvázi ölelésre kitért kar, hívogatólag vonzza meleg színeivel az arra tartó embereket. Áttekinthető, egyszerű szerkezet, mérték-tartó homlokzatképzés, a hagyományos anyagok: a vakolt és vakolatlan téglafelületek váltakozása, illetve fából készült fedélszék jellemzi az objektumot. A monumentális szakrális épület az új városrész emblematisz épületeként magasodik a város felé.

FORRÁSOK

A Római Katolikus Plébánia Adattára, Tiszaújváros

A tiszaujvárosi Magyarok Nagyasszonya Római Katolikus Templom építési dokumentációja

- *Szűz Mária, a Magyarok Nagyasszonya tiszteletére építendő templom.* (10 oldal, gépirat)
- Dr. Seregély István egri érsek 2318/1991 sz. hivatalos levele az *Alapköletétel jóváhagyásáról*
- Timkó István: *Tájékoztató a Tiszaújvárosban épülő római katolikus templomról.* Kézirat. Tiszaújváros, 1992. július 15.
- Tervezési és kivitelezési munkákkal kapcsolatos iratok
- Alaprajzok, helyszínrajzok
- Szerződések és megállapodások az ingatlan tulajdoni átruházására vonatkozóan 19/1992, 317. 866/1993, 949/1993 számokon
- 949/1993 számú Önkormányzati határozat, ami ajándékozás útján kizárólagos tulajdonába adja a Római Katolikus Egyházközségnek a 669/169 hrsz. 6701 négyzetméter telekingatlant templom üzemeltetésére. Ezzel a határozattal az 1991. október 22-i szerződés érvényét veszti és a tulajdonjog átkerül a Római Katolikus Egyházhoz.

A Görögkatolikus Parókia Adattára, Tiszaújváros

Kicsák György: *A Tiszaújvárosi Görögkatolikus Egyházközség História Domusa*, 2000.

FOLYÓIRATOK

Önkormányzati ülés. Éjszakás műszakban. *Krónika (Tiszaújvárosi Hetilap)* 1991, 9/24. 3.

Önkormányzati ülés Tiszaújvárosban. *Észak-Magyarország* 1991, 47/289. 1–2.

Templom épül Tiszaújvárosban. *Észak-Magyarország* 1991, 47/242. 2.

Ahová nem terveztek templomot. *Új Misszió* 1991, 3/3. 23.

Alapköletétel. *Krónika (Tiszaújvárosi Hetilap)* 1991, 9/40. 1.

Alapköletétel Tiszaújvárosban. *Új Misszió* 1991, 3/11. 17.

A Tiszaújvárosban épülő templom alapköletétele. *Új Ember* 1991, 47/40. sz. 8.

- A tiszaujvárosi templom. *Egyházi Építészet* 1991, 1/1. 14.
 Templom épül Tiszaujvárosban. *Magyar Nemzet* 1992, 55/199. 14.
 Templomépítések. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1992, 10/41. szám 5.
 Jövőre felszentelik. *Templompersely. Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1992, 10/49. 5.
 Borsodi portré. A tisztelendő úr. *Itt-Hon. Az Észak-Magyarország Borsodi Melléklete* 1993, 1/20. 8.
 Ezúton mondunk köszönetet. *Új Ember* 1993, 49/9. szám 12.
 Felszentelik Szűz Mária templomát. *Észak-Magyarország* 1993, 49/218. 6.
 Finishez érkezett a tiszaujvárosi római katolikus templom építése. *Itt-Hon. Az Észak-Magyarország Borsodi Melléklete* 1993, 1/7. 8. 1.
 Templomszentelés Tiszaujvárosban. *Magyar Nemzet* 1993, 56/204. 16.
 Hitélet. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1993, 11/16. 1.
 Szentelés: szeptember 14. Készülnek a templomok. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1993, 11/25. 5.
 Több ezer ember az ünnepségen. Szép szentelés. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1993, 11/38. 2.
 A város egyik ékessége. Vasárnapi templomszentelés. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1993, 11/37. 3.
 A tiszaujvárosi templomot az elmúlt évben szentelték fel, ám a harangok csak május végén kerültek helyükre. *Új Misszió* 1994, 6/7. 15.
 Az egri érsek szentelte. A harangok Tiszaujvárosba jöttek. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1994, 12/21. 5.
 Szent István a névadó. Itt a nagyharang. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1994, 12/9. sz. 5.
 Görög katolikus templom épül. *Déli Hírlap* 1994, 26/291. 7.
 Harangszó már reggel, délben és este is. *Észak-Magyarország* 1994, 50/124. VIII ÉM-hétvége
 Templom lesz, csak azért is. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1994, 12/46. 4.
 Tiszaujvárosi emberek. A templomépítő. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1994, 12/12. 5.
 Tíz évig festik. Kis Bizánc Tiszaujvárosban. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1994, 12/30. 2.
 Ilyen most – ilyen lesz. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)* 1995, 13/5. 1.
 Tető alatt a görög katolikus templom. *Déli Hírlap* 1995, 28/170. 5.

IRODALOM

- BARTÓK István
 2000 *Tiszaujváros: a lehetőségek városa*. Tiszaujváros.
 BRÁDA Tibor
 2014 *Egy üvegfestő belső monológja. Bráda Tibor üvegfestészete*. Cser Kiadó, Budapest.
 CSÍKVÁRI Antal (szerk.)
 1939 *Borsod vármegye. Vármegyei Szociográfiák 5*. Vármegyei Szociográfiák Kiadóhivatal, Budapest.
 FEKETE Béla
 1992 *Magasodnak a falai. Észak-Magyarország*, 48/163. 5.
 HAJDÚ Imre
 1999 *Házam, hazám – Tiszaujváros*. Tiszaujváros.
 2002 *Új város született (1951–1966)*. Tiszaujváros.
 2004a *Álmodtunk egy új világot. Leninváros-Tiszaujváros (1990–1991)*. Tiszaujváros.
 2004b *A demokrácia tanulói. Tiszaujváros (1992–1994)*. Tiszaujváros.
 2005 *Az irigyelt város. Tiszaujváros (1997–1998)*. Tiszaujváros.
 2006a *Hegymenetben. Tiszaujváros (1999–2000)*. Tiszaujváros.
 2006b *Otthon, Európában. Tiszaujváros (2001–2004)*. Tiszaujváros.
 IMRE Kálmán
 1993a *Templomszentelés Tiszaujvárosban. Új Misszió*, 5/11. 8–9.
 1993b *A tiszaujvárosi Mária, a magyarok Nagyszonyája templom. Egyházi Építészet*, 3/4. 12–13.
 JÓZSA Lajos
 2005 *Józsa Lajos*. Józsa Lajos Stúdió, Budapest.
 J. F. [JUHÁSZ Ferenc]
 1994 *Bontsátok le azt a templomot... Új Ember*, 50/40. 6.
 JUHÁSZ Ferenc
 1993 *A falakon kívül. Fölszentelték Tiszaujváros első templomát. Új Ember*, 49/40. 8.
 KASZA Sándor dr. (főszerk.)
 1998 *Magyarország Megyei Kézikönyvei 4. Borsod-Abaúj-Zemplén megye kézikönyve II.* kötet
 KOVÁCS Sándor
 1991 *Templomot építenek Tiszaujvárosban. Észak-Magyarország*, 47/72. 1–2.
 1994 *Kuncze harangot avatott. Népszava*, 122/42. 3.
 1993 *A Magyarok Nagyszonyája tiszteletére. Észak-Magyarország*, 49/224. (VIII. ÉM-hétvége)

- MÉSZÁROS Ákos
2013 Drágakőként ragyogó, tüzes színek. Bráda Tibor színes üveglakai. *Új Ember*, 67/51. 8.
- SZEGEDI László (összeáll.)
2000 *Magyar szobrászok adattára*. Alinea Kiadó, Budapest.
- TAMÁS Mariann
1991 A hit alapján. *Krónika (Tiszaujvárosi Hetilap)*, 9/42. 7.
- TOKAJI Edit (szerk.)
2012 *Tiszaujváros évkönyv*. Tiszaujváros Önkormányzata, Tiszaujváros.
- TOMORSZKY Istvánné (szerk.)
2003 *Tiszaujváros és peremkerületeiben elhelyezett képzőművészeti alkotások. Szobrok. Emlékművek. Kisplasztikák*. Derkovits Gyula Művelődési Központ és Városi Könyvtár, Tiszaujváros.
- VASKÓ Pál
1991 A tiszaujvárosi Magyarok Nagyasszonya templom építészei. Rátkai Attila és Rátkainé Kiss Róza. *Egyházi Építészet*, 1/2. 6–7.
- VATAMÁNY Sándor
1994 Dicsőség Jézus Krisztusnak! Bizánci hagyománnyal a volt Leninvárosban. *Keresztény Élet*, 2/37. 4.
- VÁRADY József
2006 *Tiszáninnen református templomai színesben*. Debrecen.
- WEHNER Tibor
2010 *Modern magyar szobrászat 1945–2000*. Corvina Kiadó, Budapest.
- ZOLCSÁKNÉ KELEMEN Erzsébet
1991 Magyarországi misszió: Tiszaujváros. *Új Ember*, 47/31. 4.

THE HISTORY OF THE CONSTRUCTION OF THE ROMAN CATHOLIC CHURCH PATRONA HUNGARIAE IN TISZAUJVÁROS

Keywords: roman catholic church, basilical layout, Patrona Hungariae, stained-glass windows, banderole

The change of regime from the 1990s enabled to build new churches in Hungary. The opportunity was used in several parts of the country, towns, and villages, as in the previous four decades new churches could not be officially authorized. The church construction in Tiszaujváros also began at the initiative of the Roman and Greek Catholic and Calvinist Protestant denominations. Among them, this paper elaborates on the construction history and art historical significance of the Roman Catholic church, which was the first ecclesiastical building of the three new churches of the city. The church was consecrated by dr. István Seregély archbishop of Eger, to the honor of Blessed Virgin Mary, the Patroness of the Hungarians. [translated by Péter Módis]

Katalin Vámosi

